

CSEHI ZOLTÁN*

AZ EURÓPAI FIZETÉSKÉPTELENSÉGI ELJÁRÁSRA VONATKOZÓ RENDELET ÉS A MAGYAR JOG KAPCSOLÓDÁSAI

Tizenegyedik születésnapját ünnepelte 2012-ben az európai fizetésképtelenségi rendelet, a határokon átnyúló európai fizetésképtelenségi eljárások szabálya (Council Regulation N 1346/2000 on insolvency proceedings – továbbiakban rövidítve Rendelet),¹ amely a hatályba nem lépett európai egyezményből született.² A Rendelet olyan tényállásokra alkalmazandó, amelyeknél a fizetésképtelenné vált adós vagyona vagy hitelezői több mint egy tagállamban találhatók. A Rendelet tapasztalatairól 2012 decemberében készült el a Bizottság jelentése az Európai Parlament, a Tanács és a Gazdasági és Szociális Bizottság részére³. Ennek alapjául a heidelbergi és bécsi egyetem vezetésével készített, 26 érintett tagállamra kiterjedő összehasonlító tanulmány szolgált,⁴ valamint

* Tanszékvezető egyetemi tanár, dr. habil., LL.M., PhD., M.A., Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Jog- és Államtudományi Kar, Magánjogi és Kereskedelmi Jogi Tanszék.

¹ A rendelethez vonatkozó 2011. és 2012. évi európai jogi történéseket összefoglalja: H. P. MANSEL – K. THORN – R. WAGNER: *Europäisches Kollisionsrecht 2011. Gegenläufige Entwicklungen*. IPRax, 2012. 24–27.; H. P. MANSEL – K. THORN – R. WAGNER: *Europäisches Kollisionsrecht. 2012. Voranschreiten des Kodifikationsprozesses Flickentepich des Einheitsrechts*. IPRax, 2013. 29–33.

² Haimo SCHACK: *Internationales Zivilverfahrensrecht*. 3. Aufl. München, 2001. 439–440.

³ Report from the Commission to the European Parliament, the Council and the European Economic and Social Committee on the Application of Council Regulation (Ec) No 1346/2000 of 29 May 2000 On Insolvency Proceedings http://ec.europa.eu/justice/civil/files/insolvency-report_en.pdf.

⁴ Hess/Oberhammer/Pfeiffer, Study for an evaluation of Regulation (EC) No 1346/2000 on Insolvency Proceedings; published on the Europa site of DG JUSTICE at http://ec.europa.eu/justice/civil/document/index_en.htm.

egy módosítási javaslat hatásvizsgálata⁵ és egy web alapú közvéleménykutatás.⁶ A Bizottság hivatalos álláspontja szerint a Rendelet sikeresen hangolja össze Európa államai között a határon átnyúló felszámolási eljárásokat, az alapelvei és alapvető célkitűzései elérték céljukat, így a híres német nemzetközi magánjogász, Gerhard Kegel által kidolgozott szabályozási rend sikeresnek nevezhető⁷, melyet az Európai Bíróság gyakorlata szervesen fejlesztett tovább.⁸ A közvélemény-kutatás eredményei szerint a Rendelet jól működik, ennek ellenére a jelenlegi szabályozás továbbfejlesztésének szükségessége merült fel a következő kérdésekben: a rendelet hatálya (mely eljárások tartoznak a hatálya alá), joghatósági szabályok, a fő- és másodlagos eljárás kapcsolata, a felszámolással kapcsolatos döntések közzététele, a kapcsolódó perek kérdései. A Rendelet hatálya nem terjed ki számos tagállamban jelen lévő és a felszámolási eljárást megelőző eljárásokra. A fő gond ez utóbbi megoldással az, hogy ezeket az eljárásokat és hatásait nem tükrözi és nem követi az európai szabályozás, így másikként tagállami hitelező védelme sérülhet. A jelen tanulmányunkban a Rendelet és a magyar szabályozás egyes kérdéseit, továbbá a joggyakorlat tapasztalait foglaljuk össze,⁹ nem térünk ki a Bizottság 2012. decemberi javallatára a rendelet módosítására.¹⁰

1. Általános megállapítások

1. A bíróságok és a gyakorlatban a rendelettel foglalkozók egyöntetű véleménye akként foglalható össze, hogy az Európai Fizetésképtelenségi Rendelet hatásosan és eredményesen működik annak érdekében, hogy Magyarország tekintetében is összehangolja egymással a határokon átnyúló fizetésképtelenségi eljárás-

⁵ This study is published on the Europa site of DG JUSTICE at http://ec.europa.eu/justice/civil/document/index_en.htm.

⁶ A statistical overview of the replies received through the IPM tool has been published at <http://ec.europa.eu/yourvoice/ipm/forms/dispatch?userstate=DisplayPublishedResults&form=Insolvency>. An analysis of all replies received has been prepared by GHK/Milieu and forms part of the impact assessment study referred to above.

⁷ Gerhard KEDEL: *Vorschläge und Gutachten zum Entwurf eines EG-Konkursübereinkommens*. 1988.

⁸ Michael BOGDAN: *Concise Introduction to EU Private International Law*. (2nd ed.) Groningen, 2012. 171. és skk.

⁹ A szerző 2012. november 14-ei angol nyelvű országjelentésének átdolgozott és kibővített változata.

¹⁰ COM(2012) 0744 final; 2012/0360 (COD)

sokat. A magyar jogi szakirodalomban is jelentős munkák olvashatók a rendeletről.¹¹ A következő problémákat mindenképpen szükséges megemlíteni:

A Rendelet alkalmazásával kapcsolatban a nyelvi problémák jelentik a legnagyobb kihívást. Ebben a tekintetben is az idegen nyelven fogalmazott okiratok hiteles fordításai az eljárást lassítják és költségessé teszik.

A bírói szemszögből fontos probléma, hogy nem áll rendelkezésre hiteles és naprakész információ a magyar fizetésképtelenségi eljárásokkal párhuzamos eljárásokról. Míg Magyarországon egy fizetésképtelenségi eljárás legalább két évig tart, egyes európai országokban ez adott esetben sokkal rövidebb időt vesz igénybe.

A magyar bírói tapasztalatok terén a harmadik probléma a fő-, és a másodlagos eljárások közti kapcsolat nem kielégítő szabályozása jelenti, ugyanis az utóbbi hitelezői könnyedén visszaélhetnek a jogaikkal.

2. Az információáramlás és az információk hitelessége érdekében javaslatként merült fel a fizetésképtelenségi eljárásokkal kapcsolatos jogi keretrendszer fejlesztése érdekében, hogy egy közös európai weboldalt kellene működtetni a fő-, és másodlagos eljárások nyilvántartása érdekében. Ez az információ-adatbázis tartalmazhatná az egyes megindított eljárásokat, hogy azok melyik szakaszban vannak, mutatná a befejezett eljárásokat, megismerhetővé tenné a felszámolók neveit és elérhetőségeit és egyéb fontos adatokat tartalmazhatna.^{11a}

¹¹ CSIA László: Magyarország első határokon átnyúló fizetésképtelenségi eljárása. *Céghírnök*, 2004/5. 3–6.; CSÖKE Andrea: A határokon átnyúló fizetésképtelenségi eljárások néhány problémája. *Gazdaság és Jog*, 2003/11. 18–22.; CSÖKE Andrea: A határokon átnyúló fizetésképtelenségi eljárások. [Határon átnyúló eljárások] (M2.ásodik kiadás). Budapest, 2008. 2012. [ekönyv]; DARÁZS Lénárd: Törekvések az európai fizetésképtelenségi jog egységesítésére. *Magyar Jog*, 1993. 549.; HARSÁGI Viktória: Ungarische Rechtsprechung zum Gemeinschaftsprivatrecht. *GPR*, 2010. 170–173.; HERÉDI Erika: A határokon átlépő fizetésképtelenségi eljárás az Európai Unióban. PhD-thesis, 2007.; HERÉDI Erika: Biztosítási intézkedések az európai fizetésképtelenségi jogforrásban és a nemzeti szabályozás. *Magyar Jog*, 2007. 82–91.; HERÉDI Erika: Joghatósági összeütközés az európai fizetésképtelenségi eljárás megindításánál. *Európai Jog*, 2006. 29–37.; KENGYEL Miklós – HARSÁGI Viktória: *Európai polgári eljárásjog*. Budapest–Pécs, 2009. 191–201.; NAGY Adrienn: Megjegyzések a magyar Csődtörvényben a fizetésképtelenségi eljárásról szóló 1346/2000/EK tanácsi rendelet hatására bekövetkezett változásokról. *Publicationes Universitatis Miskolcensis; Sectio Juridica et Politica*; Tomus XXIV, 2006. 413–426.; NAGY Adrienn: A Tanács 1346/2000/EK rendelete a fizetésképtelenségi eljárásról. In: WOPERA Zs. – WALLACHER L. (szerk.): *Polgári eljárásjogi szabályok az Európai Unió jogában*. Budapest, 2006. 255–332.; NAGY Adrienn: *Kézikönyv az európai fizetésképtelenségi eljáráshoz*. Budapest, 2013.; PILLER Zsuzsa: Néhány gondolat a határokon átnyúló fizetésképtelenségi eljárásokról. In: BAKONYI István – RECHNITZER János – SOLT Katalin (szerk.): Átalakulási folyamatok Közép-Európában. Széchenyi István Egyetem Jog- és Gazdaságtudományi Kar Multidiszciplináris Társadalomtudományi Doktori Iskola évkönyve, 2005.12.02.–03.

^{11a} Csöke Andrea javaslata

A bíróságok számára ingyenes hozzáférést kellene elérhetővé tenni egy európai fizetésképtelenségi adatbázishoz az összefüggő eljárásokkal kapcsolatban, az érintett bíróságok pedig információkat adhatnának egymásnak a folyamatban lévő ügyekről a weboldalon keresztül. Az oldal bizonyos információi a nyilvánosság számára is elérhetőek lennének. Az erre vonatkozó javaslatait a Bizottság a rendelet módosítására tett tervezetében már beépítette.

Bírói ajánlás kapcsán fogalmazódott meg az a változtatás, hogy a másodlagos eljárás csak a helyi – azaz az adott oszágbeli, ahol a másodlagos eljárást megindítják – hitelezőket kellene hogy védje. A helyi hitelezők a tagállami jog alapján nyújthatják be követeléseiket, amelyeket a felszámoló bíróság a tagállami jog alapján bírál el. A tagállami bíróságoknak korlátozott hatáskörrel kellene bírniuk, hogy a hitelezői kérelmet befogadják-e és nyilvántartásba veszik, a helyben fekvő vagyont pedig a főeljárásban el kell különíteni és külön kell értékelni az adós többi vagyonától. Ezekkel a szabályokkal a helyi hitelezők védelme könnyedén megvalósítható lenne, akárcsak az adós vagyonával történő egységes gazdálkodás.

2. A fizetésképtelenségi eljárás tárgya

1. A magyar jog nem ismeri a Rendelet mellékletében sem szereplő előzetes és hibrid fizetésképtelenségi eljárásokat. Az ideiglenes vagyonfelügyelő kirendelésének szabályait nem soroljuk ebbe a körbe (Csődtv. 24/A. §), mivel az a felszámolás kezdő időpontjáig, illetve azt megelőzően is megszüntethető, de ez alapvetően nem jelenti az adósi vagyon zárlatát vagy korlátozott forgalomképességét.¹² A felszámolásról dönteni jogosult bíróság értékelése az adós fizetésképtelenségével kapcsolatban a fizetésképtelenségi eljárás integráns részét képezi, a fizetésképtelenség vizsgálata ebben a körben jóllehet külön is vizsgálható, de az nem különíthető el magától a fizetésképtelenségi eljárástól.

2. A magyar fizetésképtelenségi szabályozás nem terjed ki a magánszemélyekre. Ez azt jelenti, hogy természetes személy nem kerülhet fizetésképtelenségi eljárás alá.

¹² Csődtv. 24/A. § (4) bek. Az adós gazdálkodó szervezet vezetője – az ideiglenes vagyonfelügyelő tevékenységének megkezdését követően – a gazdálkodó szervezet vagyonával kapcsolatban csak az ideiglenes vagyonfelügyelő jóváhagyásával, ellenjegyzésével köthet a rendes gazdálkodás körét meghaladó szerződést, tehet más jognyilatkozatot, ideértve a már létrejött szerződés alapján az adós részéről történő teljesítést is.

A magyar fizetéseképtelenségi szabályok alanyi hatálya gazdálkodó szervezetekre terjed ki – ahogyan azt a csődeljárásról és felszámolási eljárásról szóló 1991. évi XLIX. törvény 3. § (2) bekezdése rendezi –, az eljárás egyéni cégre terjed csak ki. Az egyéni céget a 2009. évi CXV. törvény szabályozza akként, hogy az egyéni cég („üzleti név” vagy „cégnév”) az egyéni vállalkozói nyilvántartásban szereplő természetes személy által alapított, jogi személyiséggel nem rendelkező jogalany, amely a cégnyilvántartásba történő bejegyzéssel jön létre. Az egyéni cég jogképes, jogokat szerezhethet és kötelezettségeket vállalhat saját nevében. Ez azt jelenti, hogy tulajdont szerezhethet, szerződést köthet, perelhet és perelhető. Az üzleti név/cégnév pedig meg kell feleljen a Cégjegyzék szabályainak (2006. évi V. törvény). Az egyéni cégnek csak egy vezetője (alapítója) lehet. Egy természetes személy pedig csak egy egyéni cégnek lehet a vezetője (alapítója).

3. A Rendelet nem tartalmaz rendelkezéseket az Európai Unión kívül indult fizetéseképtelenségi eljárások elismerésére vonatkozóan, akárcsak az Európai Unión kívüli, illetve belüli eljárások összehangolására vonatkozóakat sem. Álláspontunk szerint ez a hiányosság Magyarországon még nem okozott problémát, de a jövőben ennek tartós hiánya megszüntetendő.

4. A magyar jog nem szabályozza a harmadik országokbeli fizetéseképtelenségi eljárásokkal kapcsolatos kérdéseket, ilyen eljárások megindításának, jogi hatályának elismerését, például a fizetéseképtelenség univerzális (a teljes adósi vagyonra kiterjedő), adott esetben másik államban lévő vagyonra vonatkozó hatását. A magyar szabályozásban a joghatóság tárgykörében a nemzetközi magánjogról szóló 1979. évi 13. törvényerejű rendelet (Nmjtv.) 62/C. § (g) pontja rendelkezik arról, hogy a magyar bíróságoknak nincs joghatósága a csőd-, vagy felszámolási eljárás lefolytatására olyan jogalanyok tekintetében, amelyeket külföldön vettek nyilvántartásba.

Az általános eljárási szabályoknál az Nmjtv. 65. §-a kimondja, hogy ha a felek között ugyanabból a ténybeli alaptól származó, ugyanazon jog iránt külföldi bíróság vagy más hatóság előtt olyan eljárás folyik, amelyben a határozat a törvényerejű rendelet értelmében Magyarországon érvényesnek és végrehajthatónak ismerhető el, a magyar bíróság vagy más hatóság az előtte utóbb megindított eljárást megszüntetheti, illetve a bíróság a keresetlevelet idézés kibocsátása nélkül elutasítja. Az idézet rendelkezés „eljárásról” beszél, amely alatt fizetéseképtelenségi eljárás is érthető, továbbá magában foglalja bármelyik har-

madik országbeli felszámolási eljárással kapcsolatos bírósági határozatot, feltéve, ha annak elismerésére sor kerülhet.

Az Nmjtvr. 71. §-a szerint a külföldi bíróságnak vagy más hatóságnak olyan ügyben hozott jogerős határozatát, amelyben magyar bíróságnak vagy más hatóságnak a joghatósága kizárt, belföldön el kell ismerni, kivéve, ha ez a 72. § (2) bekezdésének *a)*-*c)* pontjába ütközne.¹³ Ez a szabály elegendő alapot ad arra, hogy magyar bíróságok a külföldön megindított fizetéseképtelenségi eljárást elismerjék, feltéve, hogy egy ilyen elismerésnek önmagában értelme van.

3. A fizetéseképtelenségi eljárásra joghatósággal rendelkező bíróság

1. A Rendelet alkalmazása során felmerült esetekben használt „COMI” (az adósi vállalkozás fő érdekeltségek központja, Rendelet preambulum (13)¹⁴ bekezdése és 3. cikk (1) bekezdés¹⁵ kifejezés értelmezése nem okozott gyakorlati problémákat a magyar jogban az olyan társaságok fizetéseképtelenségével kapcsolatban, amelyek csőd vagy felszámolás alá kerültek.

Ez eddig azért nem jelentett problémát, mert a magyar bíróság mindig elismerte azt, ha a főeljárás külföldön megindult. Példának okáért egy ügyben a német bíróság Németországban, az adós részvényeseinek lakhelye szerint megállapított joghatóság alapján indította meg a főeljárást, melyet a magyar bíróság elismert és a magyar bíróságnak a másodlagos eljárás megindításával a helyi hitelezők védelmét Magyarországon sikerült megoldani és biztosítani.

¹³ Nem ismerhető el a külföldi határozat, ha /a) annak elismerése a magyar közrendbe ütköznék; /b) az, akinek terhére a határozatot hozták, az eljárásban sem személyesen, sem meghatalmazott képviselője útján nem vett részt, azért mert az idézést és a keresetlevelet vagy az eljárás megindításának alapjául szolgáló egyéb iratot részére lakóhelyén vagy szokásos tartózkodási helyén nem kézbesítették szabályszerűen és olyan időben, hogy a védekezésre módjában állt felkészülni; /c) a határozat olyan eljárás eredményeként került meghozatalra, amely a magyar eljárási jog alapvető elveit súlyosan sértette; /d) ugyanabból a ténybeli alapból származó ugyanazon jog iránt azonos felek között magyar bíróság vagy más hatóság előtt a perindítás hatályai a külföldi eljárás megindítását megelőzően beállottak (perfüggség); /e) ugyanabból a ténybeli alapból származó ugyanazon jog tárgyában magyar bíróság vagy más hatóság azonos felek között korábban jogerős érdemi határozatot hozott.

¹⁴ (13) A „fő érdekeltségek központja” az a hely, ahol az adós érdekeltségeinek kezelését rendszeresen végzi, és ez harmadik személy részéről megállapítható.

¹⁵ 3. Cikk Nemzetközi joghatóság

(1) A tagállamok bíróságainak azon a területen, ahol az adós fő érdekeltségei találhatóak, hatáskörrel kell rendelkezniük a fizetéseképtelenségi eljárás megindítására. Társaság vagy jogi személy esetén az ellenkező bizonyításáig a létesítő okirat szerinti székhelyet kell tekinteni a fő érdekeltségek központjának.

A Magyar Parmalat volt a kizárólagos tulajdonosa a Szlovákiában bejegyzett TEJ s.r.o korlátolt felelősségű társaságnak. A bíróság elrendelte a TEJ s.r.o felszámolását a főeljárásban arra a tényre hivatkozással, hogy bár a regisztrált székhelye Szlovákiában van, azonban ezeket az érdekeltségeket Magyarországról irányítják. A bíróság határozata szerint az adóst Magyarországról irányították, a legfontosabb döntéseket is itt hozták, így a magyar bíróság joghatósága megállapítható¹⁶. A szlovák vállalat legfőbb üzleti döntéseit Magyarországon hozták, a stratégiai és pénzügyi területért felelős igazgatóság is Magyarországon működött, a szlovák leányvállalat vezetőit is Magyarországról nevezték ki, a gyártási folyamatok is Magyarországon zajlottak, míg Szlovákiában csupán logisztikai és értékesítési feladatokat végeztek; az üzleti szerződések előkészítése és aláírása is Magyarországon történt, vagyis a fő érdekeltségek központja egyértelműen Magyarországon volt.¹⁷

A magyar bíróság megállapította egy olyan vállalat fizetéseptelenségét is, amelyet az Egyesült Királyságban 2009. január 14-én vettek nyilvántartásba, de a vállalat nem folytatott üzleti tevékenységet az Egyesült Királyságban, csak Magyarországon. Minden vagyona Magyarországon volt, a részvényesek kérték, hogy a főeljárás Magyarországon induljon meg. A bíróság megállapította a fizetéseptelenséget, mert az előbbi tényeket bizonyítottnak találta¹⁸.

A bíróság megállapította egy szlovák vállalat fizetéseptelenségét 2008. október 14-én, mert az igazgató lakcíme, az adós elleni végrehajtási eljárás helye és az adózási dokumentumok kétségtelenül azt mutatták, hogy a legfőbb érdekeltségek központja Magyarországon van¹⁹.

A telephely értelmezésére vonatkozóan a Fővárosi Ítéletábra részletes vizsgálat lefolytatása után a következőket állapította meg: „/...? másik tagállam területén lévő telephely fogalma feltételez egyfajta állandóságot, és olyan minimális szervezetséget, melynek következtében a gazdasági élet más szereplői számára is érzékelhetővé és felismerhetővé válik az adós működése. / A telephely meglétének igazolására nem elegendő annak igazolása, hogy az adós tu-

¹⁶ NAGY (2007) i. m. 133.

¹⁷ Fővárosi Törvényszék 9.Fpk. 01-08-006081 (elsőfokú döntés) – 2009. január 14. – (nem közölt) – Rendelet 3. cikk 1. bekezdés (Összegzés angol nyelven: www.insolvencycases.eu, Abstract no. 55) – 3. sz. eset a függelékben.

¹⁸ Fővárosi Törvényszék 9.Fpk. 01-08-003390 (elsőfokú döntés) – 2008. október 14. – (nem közölt) – Rendelet 3. cikk 1. bekezdés (Összegzés angol nyelven: www.insolvencycases.eu, Abstract no. 154) – függelék 4. sz. eset.

¹⁹ BDT 2008/11/193=BDT2008.1912.

lajdonjogot szerzett különböző vállalkozásokban, melyek külön, az adóstól függetlenül gazdálkodtak, illetőleg szerződéseket kötött, továbbá számlát vezetett pénzügyintézeteknél, úgyszintén nem igazolja a telephely fennállását a részvényvásárlás sem.²⁰

2. A fizetéseképtelenségi eljárás a magyar jogban egy nemperes eljárás, ahol általában okirati bizonyítás folyik, és nem tartanak tárgyalást. A COMI-t, vagyis a fő érdekeltségek helyét alapvetően okiratokkal lehet bizonyítani. Ha a felek az eljárásban egyezően nyilatkoznak a fő érdekeltség helyéről, és Magyarországot jelölik meg, akkor a bíróság általában elfogadja ezt a tény, és az eljárás megindítására sor kerülhet. Nehezebb viszont a kérdés, ha a COMI bizonyítására okirati bizonyítékok nem állnak rendelkezésre, hiszen a nemperes eljárás keretei csak szűk körben eszik lehetővé egyéb bizonyítékok alkalmazását.

A magyar jog alapján a 2006. évi V. törvény 7/B. §-a szerint a cégnyilvántartásba bejegyzett cég az Európai Unió más tagállamában is jogosult tevékenysége elsődleges folytatására, illetőleg tevékenysége gyakorlása elsődleges helyét az Európai Unió más tagállamába is áthelyezheti. A cég ezirányú döntése – külön törvény eltérő rendelkezése hiányában – nem igényli a székhelyére vonatkozó cégbejegyzés módosítását. A magyar cégjegyzékbe bejegyzett társaság az Európai Unión belül áthelyezheti a tevékenységi helyét anélkül, hogy székhelyét megváltoztatná. Ez a cégadat a magyar jogban közhiteles nyilvántartásba bejegyzett ténynek minősül és adott esetben a COMI tekintetében a bejegyzett székhelytől eltérő államra utalhat, és ezzel a COMI megítélésében jelentős szerepet játszhat. Ennek ellenére a Rendelet szerinti „fő érdekeltségek központja” nem a tagállami jog, hanem az uniós jog alapján értelmezendő és alkalmazandó.²¹

3. A magyar bírósági esetek közül a következők említendők:

1. A Német-Hús Kft. egy Magyarországon bejegyzett társaság volt. A főeljárást először megindították Németországban, de később a Heves Megyei Törvényszék Magyarországon is elindította a felszámolási eljárást. A német felszámoló értesítette a magyar felszámolót a főeljárás korábbi megindulásáról. A Törvényszék elutasította a felszámolás iránti kérelmet, arra a tényre hivatkozva, hogy habár

²⁰ NAGY (2013) i. m. 40–42.

²¹ CSÖKE (2008) i. m. 99.

az adós székhelye Magyarországon volt, semmilyen üzleti tevékenységet nem folytatott ott²².

2. Magyar gyakorlatban még nem voltak még olyan ügyek, amelyekben az 1346/2000/EK rendelet 3. cikk (1) bekezdésében foglalt vélelmet a nemzeti bíróságok nem fogadták volna el.

Egy az Egyesült Államokban bejegyzett vállalkozással szemben a fizetésképtelensége miatt benyújtott csődeljárási kérelmet elutasított a bíróság, mert az egyesült államokbeli cégnyilvántartás szerint a vállalat már nem létezett.²³

3. Még nem került közzétételre olyan magyar jogeset, ahol a vállalkozás székhelyének áthelyezésére visszaélészerűen került volna sor, hogy ezzel kedvezőbb fizetésképtelenségi szabályok vonatkozzanak rájuk.

4. A Fővárosi Törvényszéknek rendszerint 2–3 hónapra, vagy akár többre, míg a többi törvényszéknek 2 hétre, vagy 1–2 hónapra van szükségük fizetésképtelenségi eljárások elrendelésére, azután, hogy az adós vagy az egyéni hitelező az erre irányuló kérelmet benyújtotta.

Az elsőfokú bíróság határozata nem végleges a fizetésképtelenség tárgyában, ugyanis az elsőfokú bíróság döntése ellen lehetőség van fellebbezésre és így további 3–5 hónap szükséges ahhoz, hogy egy végleges, megfellebbezhetetlen határozat szülessen a fizetésképtelenség tárgyában.

A főeljárás felszámolójának szerepe lehet ebben a magyar eljárásban is, ha a másodlagos eljárás magyar bíróság előtt folyik, sőt, adott esetben a fellebbezés jogát és a perbeli legitimációt is alaptalan lenne vitatni tőle.

4. Vállalatcsoport és nemzetközi fizetésképtelenségi jog

1. A Rendelet nem szabályozza a nemzetközi, pontosabban a több tagállamban külön-külön társaságokból álló vállalatcsoport bármely tagját érintő fizetésképtelenségi eseteket. Ennek fő oka, hogy a Rendelet nem ismeri a vállalatcsoport fogalmát, továbbá számos állam szabálya nem rendelkezik a vállalatcsoportokra vonatkozó szabályozással. Az eddigi kialakult megoldások – leginkább az angli-

²² 2007. szeptember 24-i jogesetet, Fővárosi Bíróság. Fővárosi Törvényszék 9.Fpk. 01-06-006017 (elsőfokú döntés) – 2007. szeptember 24., - (nem közzölt) – Rendelet 3. cikk 1. bekezdés (Összegzés angol nyelven: www.insolvencycases.eu, Abstract no. 153)

²³ Lásd NAGY (2013) i. m. 93. és skk.

ai és az azt követő francia gyakorlat ellenére²⁴ – meglehetősen nehéz meghatározni a vállalatcsoportok lehetséges európai szabályozását a tagállamokban eltérő adózási rendszerek érvényesülnek, eltérőek a szabályok a vállalatcsoportokra vonatkozóan, ha egyáltalán a jog ilyen típusú szabályt ismer. Az a viszonylag kézenfekvő megoldás, hogy a vállalatcsoportba tartozó leányvállalatok fő érdekeltségi központjának az anyavállalat székhelyét tekintjük, nem orvosol minden kérdést. Az Európai Bíróság Eurofood ügyében hozott döntése sem adott erre való választ (C-341/04)²⁵, és a vállalatcsoportba tartozó társaság esetében sem tartotta mellőzhetőnek a fő érdekeltségi központ vizsgálatát. Azt a francia eljárást, amely a megindult eljárást kiterjeszti az adós leányvállalatára, az Európai Bíróság a Hidoiux-ügyben nem tartotta helyén valónak, és ismételten hangsúlyozta a kiinduló szabályt, hogy a fő érdekeltségi központot kell vizsgálni és az alapján kell az eljárásról döntenet (C-191/10). Nézetünk szerint a vállalatcsoportok átszervezése is könnyebben megoldhatóvá válhat abban az esetben, ha a vállalatcsoportba tartozó egyik vállalat fizetéseképtelenné válik és a vállalatcsoport irányítása és szervezése egyetlen egy joghatóság alá tartozna ennek következtében.

2. Egyik lehetséges európai szintű megoldást jelenthet a vállalatcsoportok fogalmára az Európai Parlament és a Tanács 2002. július 19-i 1606/2002/EK rendeletének szabálya. A nevezett rendelet a nemzetközi számviteli standardok alkalmazásáról szól, amelyet módosított a Bizottság 2008. november 3-i, az 1606/2002/EK európai parlamenti és tanácsi rendelettel összhangban egyes nemzetközi számviteli standardok elfogadásáról szóló 1126/2008/EK rendelete. Különösen a Nemzetközi Számviteli Standardok (IAS) 31. standardja lehet egy közös alap a vállalatcsoport európai definíciójára. Ez már egy létező közös szabály a vállalatcsoportokra vonatkozóan, csak a számvitel használja. Amiként a magyar társasági jogi szabályozás a vállalatcsoport esetében a számviteli szabályokra utal (lásd 2006. évi IV. törvény 55. § (1) bekezdése), így ez az utaló módszer az európai jogban is alkalmazhatónak tűnik.

3. Amint ismert, a vállalatcsoportokra vonatkozó magyar társasági jogi szabályozás, 2006. évi IV. törvény, megkülönbözteti az elismert vállalatcsoportokat és a tényleges vállalatcsoportokat. A bejegyzett vagy az elismert vállalatcsoport tehát nem egy új (elkülönített) jogalany. A magyar szabályozás is a számviteli szabályozáson alapul. A számviteli törvényben foglaltak szerint öszszevont (konszolidált) éves beszámoló készítésére köteles gazdasági társaság (uralkodó tag) és az a részvénytársaság, illetve korlátolt felelősségű társaság,

²⁴ NAGY (2013) i. m. 99.

²⁵ NAGY (2013) i. m. 99.

amely felett az uralkodó tag a számviteli törvény alapján meghatározó befolyással rendelkezik (ellenőrzött társaság), egységes üzleti céljaik megvalósítására uralmi szerződés kötése útján elismert vállalatcsoportként történő működésükről határozhatnak. Az elismert vállalatcsoporthoz tartozó ellenőrzött társaságok önállóságának korlátozására a Gt. és az uralmi szerződésben foglaltak szerint, a vállalatcsoport egésze céljainak teljesítéséhez szükséges módon és mértékben kerülhet sor. Az uralmi szerződésben gondoskodni kell a vállalatcsoporthoz tartozó ellenőrzött társaságok tagjai (részvényesei), valamint hitelezői jogainak a védelméről. Az elismert vállalatcsoportként való működés tényének a cégjegyzékbe való bejegyzése nem hoz létre az abban részt vevő gazdasági társaságoktól elkülönült jogalanyt. (Gt. 55-63 §)

A számvitelről szóló 2000. évi C. törvény értelmében:

1. anyavállalat: az a vállalkozó, amely egy másik vállalkozónál (a továbbiakban: leányvállalat) közvetlenül vagy leányvállalatán keresztül közvetetten meghatározó befolyást képes gyakorolni, mert az alábbi feltételek közül legalább egygel rendelkezik:

a) a tulajdonosok (a részvényesek) szavazatának többségével (50 százalékot meghaladóval) tulajdoni hányada alapján egyedül rendelkezik, vagy

b) más tulajdonosokkal (részvényesekkel) kötött megállapodás alapján a szavazatok többségét egyedül birtokolja, vagy

c) a társaság tulajdonosaként (részvényeseként) jogosult arra, hogy a vezető tisztségviselők vagy a felügyelő bizottság tagjai többségét megválassza vagy visszahívja, vagy

d) a tulajdonosokkal (a részvényesekkel) kötött szerződés (vagy a létesítő okirat rendelkezése) alapján – függetlenül a tulajdoni hányadtól, a szavazati aránytól, a megválasztási és visszahívási jogtól – döntő irányítást, ellenőrzést gyakorol;

2. leányvállalat: az a gazdasági társaság, amelyre az 1. pont szerinti anyavállalat meghatározó befolyást képes gyakorolni;

3. közös vezetésű vállalkozás: az a gazdasági társaság, ahol egyrészt az anyavállalat (az anyavállalat konszolidálásba bevont leányvállalata), másrészt egy (vagy több) másik vállalkozás az 1. pont szerinti jogosultságokkal paritásos alapon – legalább 33 százalékos szavazati aránnyal – rendelkezik. A közös vezetésű vállalkozást a tulajdonostársak közösen irányítják;

4. társult vállalkozás: az a – konszolidálásba teljeskörűen be nem vont – gazdasági társaság, ahol az anyavállalat vagy a konszolidálásba bevont leányvállalata jelentős részesedéssel rendelkezik, mértékadó befolyást gyakorol a gazdasági társaság üzleti és pénzügyi politikájára. Mértékadó befolyást gyakorlónak

tekintendő az a vállalkozás, amely egy másik gazdasági társaságnál legalább a szavazatok 20 százalékával közvetlenül vagy közvetetten rendelkezik.

5. egyéb részesedési viszonyban lévő vállalkozás: az a gazdasági társaság, ahol az anyavállalat vagy annak leányvállalata nem gyakorol mértékadó befolyást a gazdasági társaság üzleti és pénzügyi politikájára, amely nem tartozik a 2-4. pont szerinti vállalkozások közé.

Uralmi szerződés és elismert vállalatcsoportként való bejegyzés hiányában is alkalmazhatóak az elismert vállalatcsoportokra vonatkozó szabályok, ha az uralgó tag és az ellenőrzött társaság (társaságok) közötti tartós, már legalább három éven keresztül, megszakítás nélkül fennálló együttműködés során a vállalatcsoporthoz tartozó gazdasági társaságok egységes üzleti koncepció alapján folytatják tevékenységüket, és tényleges magatartásuk biztosítja a vállalatcsoportként való működésből származó előnyök és hátrányok kiszámítható és egyenlített megosztását. (Gt. 64. §)

A Bizottság 2012. decemberi javaslata a Rendelet módosítására már magában foglalja a „gazdálkodó szervezet csoportja” meghatározást és IV. rendeletet 42a.-42d. cikkekkel javasolja ebben a tárgyban kiegészíteni.

5. Alkalmazandó jog

1. Mind ez ideig az ismertté vált jogesetek alapján még nem merült fel jogalkalmazási vagy értelmezési probléma a Rendelet által szabályozott kollíziós szabályokkal kapcsolatban (Rendelet 4-15. cikk), továbbá a Rendelet és más jogterületek szabályai közötti kapcsolat tekintetében. Itt kell ismét utununk arra, hogy a magyar nemzetközi magánjog nem tartalmaz külön szabályokat a nemzetközi csőd- és fizetéseképtelenségi jogra (ellentétben például a svájci nemzetközi magánjoggal).²⁶ A magyar nemzetközi magánjog magyar bíróság kizárólagos joghatóságát állapítja meg a gazdasági társaságok fizetéseképtelenségével, megszűnésével kapcsolatos eljárásokra, amely társaságokat Magyarországon jegyezték be.

Az Nmjtvr. 62/A § értelmében kizárólag magyar bíróság vagy más hatóság járhat el: g) belföldi székhelyű jogi személy vagy jogi személyiség nélküli gazdasági társaság alapításával, fizetéseképtelenségével, megszűnésével kapcsolatos eljárásban, a jogi személy (társaság) nyilvántartásba vételének alapjául szolgáló szerződés vagy alapszabály (alapító okirat) érvényességével kapcsolatos el-

²⁶ Kurt SIEHR: Grundfragen des internationalen Konkursrecht. *Schweizerische Juristen-Zeitung*, 1999/95. 85–94.

járásban, illetőleg a jogi személy (társaság) szervei által hozott határozatok felülvizsgálata iránti eljárásban.

Az Nmjt. „belföldi székhelyű jogi személy vagy jogi személyiség nélküli gazdasági társaság”-ra utal, amely a Ctv. fent említett módosítása kapcsán – amely lehetővé teszi az Európai Unió belül tagállamban, azaz magyar szemmel nézve külföldön végzett tevékenység végzését is, akár elsődleges jelleggel – a bejegyzett székhely joghatályát nem érinti.

2. A felszámolási eljáráshoz közvetlenül kapcsolódó eljárások tekintetében is számos joghatósági kérdés merül fel. Miként értékelendők ezek a kapcsolódó eljárások, az elsődleges vagy a másodlagos eljáráshoz kapcsolódnak-e?

Ami a magyar társasági jogot illeti, javasoljuk a releváns, kapcsolódó jogterületek és igényérvényesítések megfelelő mértékű figyelembevételét, mint például fizetéseképtelenséggel kapcsolatos kártérítési igények megindíthatóságát. Adott esetben a társaság volt ügyvezetőjével szemben indítható ilyen eljárás (Csódtv. 33/A. §²⁷)²⁹ vagy a Gt.-ben szabályozott felelősségtátrés szabálya ad

²⁷ Csódtv. 33/A. § (1) A hitelező vagy – az adós nevében – a felszámoló a felszámolási eljárás ideje alatt keresettel kérheti a bíróságtól [6. §] annak megállapítását, hogy azok, akik a gazdálkodó szervezet vezetői voltak a felszámolás kezdő időpontját megelőző három évben, a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkeztét követően ügyvezetési feladataikat nem a hitelezők érdekeinek elsődlegessége alapján látták el, és ezáltal a gazdálkodó szervezet vagyona csökkent, vagy a hitelezők követeléseinek teljes mértékben történő kielégítését megghiúsították, vagy elmulasztották a környezeti terhek rendezését. A gazdálkodó szervezet vezetőjének minősül az a személy is, aki a gazdálkodó szervezet döntéseinek meghozatalára ténylegesen meghatározó befolyást gyakorolt. Ha többen közösen okoztak kárt, felelősségük egyetemleges. A fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkezte az az időpont, amelytől kezdve a gazdálkodó szervezet vezetői előre látták vagy ésszerűen előre láthatták, hogy a gazdálkodó szervezet nem lesz képes esedékességkor kielégíteni a vele szemben fennálló követeléseket. (2) A keresetben vagyoni biztosíték nyújtása is kérhető a hitelezők követelésének kielégítése céljából. A biztosíték a bíróság gazdasági hivatalában letéti számlára befizetendő pénzüsszeg vagy hitelintézetnél lekötött és elkülönítetten kezelt pénzüsszeg (pénzbeli letét), EGT-állam vagy hitelintézet által kibocsátott vagy garantált, a letétbe helyezéstől számított 180 napnál hosszabb hátralévő futamidejű, azonnal beváltható vagy értékesíthető, hitelviszonyt megtestesítő értékpapír, bankgarancia, biztosítói garancia, biztosító által kiállított, készfizető kezességvállalást tartalmazó kötelezvény lehet. A keresetlevelet – a beavatkozás lehetőségére történő felhívással – és a vagyoni biztosíték nyújtása iránti kérelmet, valamint az eljárásban hozott határozatokat az adós gazdálkodó szervezet azon többségi befolyással [Ptk. 685/B. §] rendelkező tagjának (egyszemélyes társaság és egyéni cég esetén a tagnak, külföldi székhelyű vállalkozás magyarországi fióktelepe esetén a külföldi székhelyű vállalkozásnak) is meg kell küldeni, amely az (1) bekezdés szerinti időszakban az említett részesedéssel rendelkezett. A biztosítéknyújtásra kötelező végzés ellen külön fellebbezésnek van helye. Az említett tag, illetőleg a külföldi székhelyű vállalkozás a pénzügyi biztosíték teljesítéséért a vezetőtől való behajthatatlanság esetén kezesként felel. A külföldi székhelyű vállalkozás az említett kezesi kötelezettségéből eredő fizetési kötelezettségét nem teljesítheti a fióktelepe rendelkezésére bocsátott vagyonból. (3) Mentessül a felelősség alól az (1) bekezdésben említett vezető, ha bizonyítja, hogy a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkeztét követően az adott helyzetben az ilyen tisztsé-

lehetőséget arra, hogy a kielégítetlen hitelező a társaság korlátozott felelősségű tagjával szemben érvényesítsen igényt.²⁹ Azokban az esetekben, amikor a felszámolás alá került társaság nevében eljáró felszámoló indít ilyen pert annak érdekében, hogy az adós vagyonába tartozó vagyont növelje, felmerül a minősítés kérdése, hogy az ilyen eljárást és anyagi jogi igényt felszámolási igény alapján, vagy az érvényesítendő igény anyagi jogi jellege kapcsán minősítsük. A *lex fori concursus* szabálya – Rendelet 4. cikk – és adott esetben a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló, 2000. december 22-i 44/2001/EK tanácsi rendelet szabályai ütközhetnek, amint az már a Gourdain (133/78) és Seagon ügyekben előke-rültek (C-339/07). Az Európai Bíróság az előzetes döntéshozatali eljárásban a fizetési képtelenségi hatáskörnek adott előnyt olyan megtámadási érvényesítése tárgyában, amely a fizetési képtelenségen alapult. Ezt a döntést cizellálta a 2012. április 19-ei ítéletében az F-Tex SIA és a Lietuvos-Anglijos UAB „Jadecloud-Vilma” között folyamatban lévő eljárásban hozott ítélet (C-213/10). A felszámoló által az egyik adósra engedményezett követelés érvényesítésével kapcsolatban ütközött a két európai joghatósági szabályrendszer és az Európai Bíróság megismételte az előbb említett két ügyben már előadottakat, hogy a felszámolási rendeleten azok az ügyek alapulhatnak, amelyek közvetlenül a fizetési képtelenségi eljárás alapján indulnak vagy amelyek szorosan kapcsolódnak az ilyen eljáráshoz, így nem csak közvetlenül a fizetési képtelenségi eljárásból eredő, ha-

get betöltő személytől elvárható valamennyi intézkedést megtette a hitelezői veszteségek elkerülése, csökkentése, továbbá az adós gazdálkodó szervezet legfőbb szerve intézkedéseinek kezdeményezése érdekében. Amennyiben a vezető a felszámolás kezdő időpontját megelőzően nem tett eleget az adós éves beszámolója [összevont (konszolidált) éves beszámolója] külön jogszabályban meghatározott letétbe helyezési és közzétételi kötelezettségének, vagy nem teljesíti a 31. § (1) bekezdés a)–d) pontja szerinti beszámoló készítési, irat- és vagyontáadási, továbbá tájékoztatási kötelezettségét, a hitelezői érdekek sérelmét vélelmezni kell. (4) A felszámoló az (1) bekezdés szerinti körülményekről és információkról köteles a hitelezői választmányt, a hitelezői képviselőt vagy a hozzá forduló hitelezőket tájékoztatni. (5) A (2) bekezdésben meghatározott vagyoni biztosíték hitelezők közötti felosztásáról a felszámolási eljárás jogerős lezárása után, a marasztalásra irányuló per jogerős lezárásakor kell rendelkezni, a hitelezők pernyertessége esetén. A felosztás a hitelezők között a felszámolási eljárásban meg nem történt követeléseik arányában történik. (6) A felszámolási eljárás jogerős lezárását követő 60 napos jogvesztő határidőn belül – ki nem elégített követelése erejéig – bármely hitelező keresettel kérheti a bíróságtól [6. §], hogy az (1) bekezdés szerinti perben jogerősen megállapított felelősség alapján kötelezze az adós volt vezetőjét követelésének kielégítésére. Amennyiben határidőben több hitelező terjeszt elő keresetet, a bíróság a pereket egyesíti, és a hitelezői követelések arányos kielégítéséről rendelkezik. Amennyiben a felszámolási eljárás jogerős lezárásáig az (1) bekezdés szerinti perben még nincs jogerős döntés, a 60 napos jogvesztő határidő kezdő napja a jogerős bírósági döntés napját követő nap.

²⁸ Lásd: BDT2009.2169=2009/12/231.; BDT2012.2782=2012/10/174; BDT2012.2619=2012/1/11.

²⁹ BDT2006.1475; BDT2011.2430.

nem az ahhoz szorosan kapcsolódó *actio Pauliana* igények is érvényesíthetők a fizetésképtelenségi joghatósági szabályok szerint. De a felszámoló által hitelezői igényként kiengedményezett igény érvényesítése már nem esik a felszámolási rendelet hatálya alá, elsősorban azért, mert ez a szerzett jog az engedményes vagyonaiba kerül és csak ő maga diszponál e fölött (ítélet 40. pont), és az így megszerzett igény érvényesítésére már nem a fizetésképtelenségi eljárás szabályai irányadók (ítélet 41. pont), így arra a Brüsszel 1. rendelet alkalmazandó. A Bíróság ítélete arra mutat, hogy a felszámolási rendelet által biztosított joghatósági rendelkezés megszorítóan értelmezendő.³⁰

3. Más tényállások is ismertek a magyar jogban, amelyek felvethetik adott esetben a felszámolási vagy egyéb eljárási minősítést. Ilyen lehet a korlátozott tagi felelősséget áttörő, a vállalatcsoport tényéből fakadó felszámolói igények (Gt. 56. § (3) bek. c) alpontja) vagy minősített befolyással bíró tag felelőssége, és ezek a tényállások további kártérítési igények érvényesítésére adnak lehetőséget (lásd Gt. 54. §)³¹. Melyik államban van erre lehetőség, és a magyar jog ezen hitelezővédelmi szabályai miként tudnak érvényesülni, a Rendelet kapcsán vizsgálandó kérdések.

4. További értelmezési kérdésként merül fel, vajon a magyar nemzetközi magánjogi szabályok kiegészítik-e a Rendelet kollíziós normáit vagy sem? Álláspontunk szerint a magyar bíróság által elrendelt európai fizetésképtelenségi eljárásra (akár elsődleges, akár másodlagos eljárás) a magyar nemzetközi magánjog szabályai – *lex fori* szabályok – alkalmazandók, és a Rendelet kollíziós szabályait kiegészítik mindazon esetekben, amikor a Rendelet nem ad speciális normát. Ide soronlandók olyan általános érvényű alapvető normák is, mint a magyar közrendi szabály, amely attól függetlenül alkalmazandó és olyan ál-

³⁰ H. P. MANSEL – K. THORN – R. WAGNER: *Europäisches Kollisionsrecht 2012: Voranschreiten des Kodifikationsprozesses. Flickentepich des Einheitsrechts*. IPRax, 2013. 30.

³¹ 2006. évi IV. törvény 54. § (1) bekezdés: Ha a minősített befolyásszerző az ellenőrzött társaság vonatkozásában tartósan hátrányos üzletpolitikát folytat és ezáltal az ellenőrzött társaság kötelezettségeinek teljesítését jelentősen veszélyezteti, az ellenőrzött társaság bármely hitelezőjének kérelmére a cégbíróság a minősített befolyásszerzőt biztosíték adására kötelezheti, illetve vele szemben a Ctv. szerinti törvényességi felügyeleti intézkedéseket alkalmazhatja. (2) Ha az ellenőrzött társaság jogutód nélkül megszüntetésre kerül, a minősített befolyásszerző korlátlan felelősséggel tartozik a társaság minden olyan kötelezettségéért, amelynek kielégítését az eljárás során az adós ellenőrzött társaság vagyona nem fedezi, ha hitelezőinek a felszámolási eljárás során, vagy a társaság jogutód nélküli megszűnését követően, törvényben meghatározott határidőn belül benyújtott keresete alapján a bíróság – az adós társaság felé érvényesített tartósan hátrányos üzletpolitikájára figyelemmel – megállapítja a minősített befolyásszerző korlátlan és teljes felelősségét.

talános korlátot jelen a magyar jogrendben, amely attól függetlenül él, hogy a Rendelet külön ilyen normát tartalmazna, vagy akár arra csak utalna.³²

Ettől az esettől meg kell különböztetnünk azt a kérdést, hogy az adott jogvitára a Rendeletet vagy a magyar nemzetközi magánjog által felhívott jogot kell-e alkalmazni. Egy német ügyben a felszámoló és a hitelező közti vitára vonatkozó jog meghatározása körében merült fel a kérdés, és a másodfokon eljáró tartományi bíróság szerint ilyen jellegű jogvitára nem a Rendelet, hanem a német nemzetközi magánjog által felhívott jog alkalmazandó (lásd OLG Hamm – 2011.9.15 ítélete).³³

5. A magyar jog nem tartalmaz külön szabályokat a nemzetközi fizetési képtelenséggel kapcsolatosan. Kérdés, vajon a Rendelet egyes normái betölthetik-e ezt a szabályozási űrt? A Rendelet meglehetősen bonyolult 6. - 14. Cikkeibe foglalt normák kerülhetnek alkalmazásra, akár analógia révén, feltéve, ha az érintett harmadik állam joga is hiányos e tekintetben.

6. A fizetési képtelenségi eljárások során egyes dologi jogok korlátozása körében felmerül, hogy melyik állam joga alá tartoznak, mely állam joga rendezi a jogi helyzetet?³⁴ A Rendelet 5. cikke harmadik személyek dologi jogai cím alatt számos tényállást rendez. Így az (1) bekezdés kimondja, hogy az eljárás megindításának időpontjában egy másik tagállam területén található és hitelezőt vagy harmadik személyt megillető dolgokon (ingó és ingatlan), valamint immateriális vagyonon lévő dologi jogokra nem terjed ki. Az európai jogban, gyakori fogalomhasználatban az immateriális vagyon fogalma a magyar jogban mint dologi jogosultság nem értelmezhető, hacsak az adatokat és információkat nem soroljuk ide. A (2) bekezdés példalódzó jelleggel meghatározza az ilyen dologi és ahhoz hasonló jogokat, amelyeket a Rendelet kivon az alkalmazási köréből: zálogjog, haszonélvezet, vagyontárgy kiadásának joga stb. A (3) bekezdés pedig a közhiteles nyilvántartásba bejegyzett jogokat rendezi azzal, hogy a „közhiteles nyilvántartásba” bejegyzett és harmadik személlyel szemben érvényesíthető jogokra is vonatkoztatja a kivétel szabályát, amely jog alapján az (1)

³² Lásd BH2012.98.

³³ IPRax, 2012/4. 351. és skk, valamint Francis LIMBACH: *Nichtberechtigung des Dritten zum Empfang einer Insolvenzmasse zustehenden Leistung: Zuständigkeit, Qualifikation und Berücksichtigung relevanter Vorfragen*. IPRax, 2012/4. 320–323.

³⁴ Dieter MARTINY: *Lex rei sitae as a connecting factor in EU Private International Law*. IPRax, 2010. 131–132.

bekezdés szerinti dologi jog megszerezhető, ezért az a Rendelet alkalmazásában dologi jognak tekintendő.

7. A 6. Cikk a beszámítás speciális szabályát tartalmazza, lényegében egységes, európai anyagi jogi szabályról van szó, és alapvetően a beszámítással történő jogérvényesítést megengedi azzal a kivétellel, amennyiben a fizetésképtelen adós követelésére alkalmazandó jogszabályok az ilyen beszámítást megengedik. Amint ismert, a magyar jog szabályai a beszámítás lehetőségét korlátozzák.

8. A Rendelet 7. Cikke pedig a tulajdonjog fenntartás különböző tényállásait rendezi.³⁵ A dolog vevője ellen indított felszámolási eljárásnak nincs kihatása a tulajdonjog fenntartásával létrehozott eladói jogokra, ha az eljárás megindításakor a vagyontárgy az eljárást megindító államtól eltérő tagállam területén volt. A dolog átadását követően a dolog eladója ellen indított fizetésképtelenségi eljárás nem akadályozza meg a vevő tulajdonszerzését, és nem szolgálhat az adásvétel érvénytelenítésének vagy az adásvételtől történő elállásnak az alapjául ((2) bekezdés), ha az eljárás megindításakor az eladott dolog az eljárást megindító államtól eltérő tagállam területén belül volt. Azaz, a territorialitásnak a Rendelet továbbra is jelentőséget tulajdonít, a dologi jogi hatályok nem lépik át az országhatárokat. A 7. cikk (3) bekezdése külön kimondja, hogy az (1) és a (2) bekezdésben szabályozott tényállások nem zárják ki a 4. cikk (2) bekezdésének m) pontjában szabályozott semmisségre, megtámadhatóságra és hatálytalanságra vonatkozó igényérvényesítés lehetőségét.

9. Az Európai Bíróság határozata foglalkozott a Rendelet 5. cikkének alkalmazhatóságáról, a Rendelet magyarországi hatálybalépését megelőzően keletkezett dologi jogok kapcsán (ügyszám: C-527/10).

Egy ausztriai vállalkozás 2004 februárjában fizetésképtelenné vált Ausztriában, és az eljárás is megindult ellene. Óvadék formájában Magyarországon is volt vagyona, pénze. Az óvadék érvényessége és végrehajthatósága érdekében a jogosult pert indított a Fővárosi Törvényszék előtt, és a kérdés az volt, hogy erről a jogkérdésről dönthet-e egy magyar bíróság, vagy pedig ez az óvadékban lévő vagyon ahhoz a fizetésképtelenségi eljáráshoz tartozik, amelyet az osztrák bíróság rendelt el korábban. A magyar bíróság megállapította, hogy sem-

³⁵ Lásd German Graphics Graphische Maschinen GmbH / Alice van der Schee ügyben hozott C-292/08. ítéletet.

milyen eljárási cselekmény nem végezhető magyar bíróságok előtt, mert a fizetéseképtelenségi eljárás az osztrák bíróság előtt indult. Figyelemre méltó, hogy a magyar bíróságok jogszabályi rendelkezés hiányában elismerték az osztrák felszámolási eljárás univerzalitását és extra territorialitális hatályát, magyar földön lévő vagyona való kihatását. A párhuzamos jogkérdés a magyarországi másodlagos eljárás megindítása volt, mivel a vállalat Magyarországon is végzett üzleti tevékenységet. Az Európai Bíróság úgy döntött, hogy a Rendelet, különösen az 5. cikk alkalmazandó minden olyan eljárásban, amely európai fizetéseképtelenségi eljárás még Magyarország csatlakozása előtt indult, feltéve, ha az eljárás még folyamatban van. Másképp fogalmazva, a Rendeletet kell alkalmazni olyan eljárásokra is, amelyek azelőtt indultak, hogy Magyarország csatlakozott volna az Európai Unióhoz. Az adós vagyona tekintetében a dologi jog (óvadék) Magyarországon keletkezett, így a Rendelet 5. cikke alapján eldönthető. Valójában egy nagyon egyszerű intertemporális jogi kollíziót oldottak meg a bírák, a később hatályba lépő eljárási szabályok alkalmazhatósága a korábban indult ügyben vagy azzal kapcsolatban, csak nem az időközi jog eszközével éltek – ahogyan egyszerűbb lett volna –, hanem európai jogi alapon.³⁶

A magyar csődtörvény 38. § (5) bekezdése szerint, ha az adós valamely kötelezettség biztosítására a felszámolás kezdő időpontjáig óvadékot nyújtott, a jogosult a felszámolás megindulásától függetlenül az óvadékból a Ptk. 271. §-a szerint kielégítheti követelését, ezt követően köteles a fennmaradó összeget a felszámoló részére elszámolással haladéktalanul kiadni. Ha az óvadék jogosultja a felszámolást elrendelő végzés közzétételétől számított három hónapon belül nem él a Ptk. 271. § szerinti jogaival, követelésének kielégítésére zálogjogosultként tarthat igényt. Ha a jogosult az adós többségi befolyása (Ptk. 685/B. §) alatt áll, az óvadék tárgyát a felszámolás közzétételekor köteles haladéktalanul kiadni a felszámolónak – mint az adós képviselőjének –, aki a továbbiakban az óvadéki szerződésnek megfelelően jár el, és a jogosultnak járó összeget csak akkor adja ki, ha a 40. § szerinti megtámadási határidő anélkül telt el, hogy a jogosult és az adós között létrejött szerződést megtámadták volna.

10. A magyar jog nem szabályozza külön a felszámolót érintő jogosultságokat a felszámolási vagyona vonatkozó dologi jogi igények vonatkozásában, így a Csődtörvény néhány speciális rendelkezésén túlmenően a magánjog általános szabályai alkalmazandók ezen idegen dologbeli jogokra.

³⁶ Lásd CSEHI Zoltán: A Polgári Törvénykönyv időfogalma és magánjogunk időfelfogása. Pázmány Press, Budapest, 2013. 77. és skk.

A tulajdonjog-fenntartással történő eladás a Ptk. szerint lehetséges, és ez a megoldás kellő biztonságot adhat a hitelezőnek, hiszen az így értékesített dolog nem tartozik a felszámolási vagyonba. Természetesen a tulajdonjog-fenntartás sem abszolút gyógyszer, hiszen a dolgot érintő dologi jogi hatályokat nem képes kivédeni, ha az adott dolog beépítésre kerül vagy keveredik vagy más dologi jogi tényállás folytán részben vagy egészben az adósé lesz.

Az adós ingatlanán és egyéb vagyontárgyain fennálló elidegenítési és terhelési tilalom a felszámolás kezdő időpontjában, a visszavásárlási és vételi jog, valamint a zálogjog a vagyontárgy értékesítésével megszűnik. Ha a visszavásárlási vagy a vételi jog jogosultja a felszámolás kezdő időpontja után a vagyontárgyat egyoldalú nyilatkozattal megvásárolja, az adóssal szemben beszámítással nem élhet. A szükségessé vált törlést az ingatlan-nyilvántartásban – a felszámoló megkeresésére az értékesítési jegyzőkönyv vagy adásvételi szerződés alapján – az ingatlanügyi hatóság, illetve a jelzálogjogot nyilvántartó más szervezet végzi. (Cstv. 38. § (4) bek.)

11. A Rendelet 6. cikkével összefüggésben a következő magyar jogesetekről kell beszámolnunk:

A pécsi ítéltábla 2008. február 6-i Gf.IV.30.272/2007/5. számú határozatában (nem közölt eset) a lengyel felperes tűzálló anyagokat adott el 206, 207 euró értékben a magyar alperesnek egyéb ingóságokkal együtt, és a felek közt a fizetés tárgyában vita támadt. Az alperes állítása szerint a felperes 25 528 euróval tartozott neki, miközben az alperes fizetéseképtelenné vált. A felperes 20 639 euró értékben nyújtotta be követelését a magyar bíróság elé, ám az alperes nem élhetett beszámítással, mert a Rendelet 6. cikke alapján a bíróság azt vizsgálta, hogy melyik állam joga alkalmazandó. A bíróság megállapította, hogy a magyar nemzetközi magánjog és a Rendelet 4 cikk (1) bekezdés és 6. cikke alapján a lengyel jogot kell alkalmazni. A lengyel szabályok szerint pedig a beszámítás nem lehetséges olyan követelések esetében, amelyek a fizetéseképtelenségi eljárás megindulása után keletkeztek.

12. A magyar csődjog szintén nem engedi meg a beszámítást, kivéve azt az esetet, ha egy magánszemély adásvétel útján ingatlant szerez. Egy másik speciális szabályt is tartalmaz a Csődtörvény 38. § (3) bekezdése, melyre lentebb visszatérünk.

A csődeljárásról és felszámolási eljárásról szóló 1991. évi XLIX. törvény 49. § (4) bekezdése kimondja: “A tulajdonjogot vagy más vagyoni értékű jogot szerző fél a nyilvános értékesítésen az adóssal szemben beszámítással nem élhet, ide nem értve, ha az adós vagyonaként olyan lakóingatlan kerül értékesítésre,

amelynek ellenértékét a magánszemély vevő részben vagy egészben kiegyenlítette, de a tulajdonjog átruházására nem került sor a felszámolás elrendelése előtt.”

13. A munkajoggal kapcsolatos szabályok:

Nincs arra vonatkozó információnk, és közzétett esetről sem tudunk azzal kapcsolatban, hogy a külföldi munkajog alkalmazása a felszámolási szabályokat érintette volna, és nem ismert olyan eset sem, amely során a külföldi csődjog alkalmazása összeütközésbe került volna a magyar munkajog szabályaival.

Egy esetre akadtunk, amelynél egy magyar társaság német részvényese európai fizetéképtelenségi eljárást kezdeményezett Németországban a magyar cég ellen, amelyet a német bíróság el is rendelt és kinevezte a német felszámolót. A német felszámoló pedig a magyar társaság által kötött munkaszerződéseket megszüntette anélkül, hogy számításba vette volna a magyar munkajog vonatkozó rendelkezéseit. A munkavállalók kifogással éltek a német felszámoló intézkedésével szemben, amelyet a másodlagos eljárásban figyelembe is vett a magyar bíróság, és a magyar bíróság kijelölt egy másodlagos felszámolót. (Lásd lentebb a jogesetet, Komárom-Esztergom Megyei Törvényszék, 2005. június 5.)³⁷

A magyar csődtörvény speciális információkhoz való jogot biztosít az adós munkavállalóinak és az üzemi tanácsnak a munkaadó társaság fizetéképtelensége esetében. A munkavállalókat és az üzemi tanácsot haladéktalanul értesíteni kell a felszámolás elrendeléséről (Cstv. 31. § (1) bekezdés e) pontja). Az adós vezetője, a vagyonfelügyelő, a felszámoló a csődeljárás, a felszámolási eljárás alatt kérésükre 8 munkanapon belül köteles tájékoztatni a munkavállalókat és az üzemi tanácsot a munkavállalókat érintő kérdésekről (Cstv. 5. § (b)). A felszámolóbiztos elsősorban az adós munkavállalóival hajtja végre feladatait (Cstv. 27/A§ (13) bek.). A felszámolás kezdő időpontjától – a jogszabályok, a kollektív szerződés és a belső szabályzatok és a munkaszerződések keretei között – a felszámoló gyakorolja a munkáltatói jogokat, és teljesíti a kötelezettségeket, de a munkaszerződést azonnali hatállyal nem szüntetheti meg (Cstv. 47. § (5) bek.). A bérek és az egyéb bérjellegű juttatások a felszámolási költségek részét képezik, és ezt a vagyon nem lehet felosztani a hitelezők között (Cstv. 57. § (2) bek. a) pont).

³⁷ Komárom-Esztergom Megyei Törvényszék 3. Fpk.11-05-070162, - 2005. június 5. (nem közzölt) Rendelet 10., 27., 3(1) cikkei. (Összegzés angol nyelven: www.insolvencycases.eu, Abstract no. 35)

Magyarország új Munka Törvénykönyve 2012. július 1-jén lépett hatályba, 2012. évi I. törvény. A 36. § (2) bekezdés szerint a Munka Törvénykönyve bizonyos rendelkezések nem alkalmazandók a felszámolási eljárásban.³⁸ Például a fizetésképtelenség ténye lehet alapja a munkaviszony megszüntetésének, de a munkáltatóban bekövetkező bármilyen más változás esetében ez ki van zárva. Fizetésképtelenség esetén a fizetésképtelenné vált adós vagyონának átszállása nem hoz létre munkajogi jogutódlást e vagyonnal kapcsolatban.

A magyar nemzetközi magánjog speciális szabályokkal rendezi a munkaügyi vitákat (Nmjtv. 61. §). Munkaszerződésből eredő, a munkavállaló által a munkáltató ellen indított perekben eljárhat magyar bíróság akkor is,

a) ha a szokásos munkavégzés helye belföldön van, illetőleg utójára belföldön volt; illetve

b) ha a munkáltatónak az a telephelye, amely őt alkalmazta, belföldön található, feltéve, hogy a szokásos munkavégzés helye nem ugyanazon államban van, illetőleg volt.

Mindezek a szabályok azt igazolják, hogy a Rendelet rendelkezései mellett a magyar kollíziós és anyagi jogi szabályokra is tekintettel kell lenni a munkajogviszonyokat érintő viták során.

14. A Rendelet 13. cikkével összefüggésben a következők mondhatók el.

A Rendelet 13. Cikke a 4. Cikk (2) bekezdésében szabályozott kollíziós szabály kivételét fogalmazza meg. A 4. Cikk (2) bekezdése szerint az eljárást megindító állam jogszabályai határozzák meg – többek közt a rendelet ezen bekezdése a)-tól m) pontig terjedő felsorolásában – azt az esetet, hogy valamennyi hitelezőnek hátrányt okozó jogcselekmények semmisségére, megtámadhatóságára és hatálytalanságára vonatkozó szabályokat (m alpontban).

Ez alól fogalmaz meg kivételt a rendelet 13. Cikke annyiban, hogy ilyen hátrányt okozó cselekmény kedvezményezettje, aki előnyhöz jutott bizonyíthatja, hogy

- az említett cselekmény egy másik tagállam jogszabályainak a hatálya alá tartozik, mint ahol az eljárást megindították, és
- zek a jogszabályok a vonatkozó esetben nem tesznek lehetővé semmilyen megtámadást.

Ebben az esetben nem a 4. Cikk (2) bekezdés, hanem a 13. Cikk kollíziós szabálya alkalmazandó. A 13. Cikk alkalmazása még nem vetett fel komoly jogi

³⁸ 2012. évi I. törvény 36. § (2) bekezdés Felszámolási eljárásban *a)* az (1) bekezdésben, *b)* a 37-40. §-ban, *c)* a 66. § (3) bekezdésében, *d)* a 228. § (4) bekezdésében, *e)* a 229. § (4) bekezdésében, valamint *f)* a 282. §-ban foglaltak nem alkalmazhatók.

problémákat az ismertté vált magyar esetekben. Az esetjog és a jogirodalom országunkban nem ad semmilyen iránymutatást a szakaszban megfogalmazott szabály értékelésével kapcsolatban.

15. Néhány magyar eset említhető az érvénytelenséggel és a hitelezőkkel szemben hátrányos jogcselekményekkel kapcsolatban:

Zala Megyei Törvényszék (2009. június 8.)³⁹ egy magyar korlátolt felelőségi társaság 55 millió forintot (kb. 190 000 euró) fizetett készpénzben az egyik tagjának bérleti szerződés alapján, még mielőtt fizetéseképtelenné vált. A felszámolóbiztos követelést támasztott a taggal szemben az összeg visszaadására. A bíróság a Rendelet 4. Cikk (1) bekezdését alkalmazva megállapította, hogy az eljárásra a magyar jogot kell alkalmazni.

A magyar jog speciális szabályokat tartalmaz erre az esetre, nevezetesen azt, hogy bármelyik hitelező jogosult visszakövetelni az adóstól a vagyont, akkor, ha az adós a rosszhiszemű szerződést a csődeljárás megindítása előtt a törvényben meghatározott időtartamon belül kötötte.

A magyar Csődtörvény 40. § (1) bekezdése szerint a tudomásszerzéstől számított 90 napon, de legfeljebb a felszámolást elrendelő végzés közzétételének időpontjától számított 1 éves jogvesztő határidőn belül a hitelező – vagy az adós nevében a felszámoló – a bíróság [6. § (1) bekezdés] előtt keresettel megtámadhatja az adósnak

a) a felszámolási eljárás lefolytatására irányuló kérelem bíróságra történő beérkezése napját megelőző öt éven belül és azt követően megkötött, az adós vagyoni csökkenését eredményező szerződését vagy más jognyilatkozatát, ha az adós szándéka a hitelező vagy a hitelezők kijátszására irányult, és a másik fél erről a szándékról tudott vagy tudnia kellett,

b) a felszámolási eljárás lefolytatására irányuló kérelem bíróságra történő beérkezése napját megelőző két éven belül és azt követően megkötött szerződését vagy más jognyilatkozatát, ha annak tárgya az adós vagyonából történő ingyenes elidegenítés, illetve a vagyont terhelő ingyenes kötelezettségvállalás vagy a harmadik személy javára feltűnően aránytalan értékkülönbséggel megkötött visszterhes jogügylet,

c) a felszámolási eljárás lefolytatására irányuló kérelem bíróságra történő beérkezése napját megelőző kilencven napon belül és azt követően kötött szerződését vagy más jognyilatkozatát, ha annak tárgya egy hitelező előnyben ré-

³⁹ Zala Megyei Törvényszék 6.G.40.201/2007/33 – 2009. június 8. (nem közölt) – Rendelet 4. cikk 1. bekezdés.

szesítése, különösen egy fennálló szerződésnek a hitelező javára történő módosítása vagy biztosítékkal nem rendelkező hitelező számára biztosíték nyújtása.

A Csődtörvény 40. § (1a) bekezdése szerint a jogügyletek eredményes megtámadása esetén a Ptk. érvénytelen szerződésre vonatkozó rendelkezéseit kell alkalmazni. A felszámoló és a hitelező érvénytelenség címén kérheti az eredeti állapot helyreállítását és a vagyontárgyra a vagyontárgy elidegenítését követően alapított és közhiteles nyilvántartásba bejegyzett jog törlését is. A (2) bekezdés szerint a felszámoló az adós nevében az (1) bekezdés szerinti határidőn belül visszakövetelheti az adós által a felszámolási eljárás lefolytatására irányuló kérelem bíróságra történő beérkezése napját megelőző hatvan napon belül és azt követően nyújtott szolgáltatást, ha annak eredménye egy hitelező előnyben részesítése és a szolgáltatás nem minősül a rendes gazdálkodás körébe tartozó szolgáltatásnak. Hitelező előnyben részesítésének minősül különösen valamely tartozás esedékesség előtti kiegyenlítése. Ha az adós a többségi befolyása (Ptk. 685/B. §) alatt álló gazdálkodó szervezettel, továbbá ha a gazdálkodó szervezet a tagjával vagy vezető tisztségviselőjével, illetve annak hozzátartozójával köt szerződést, az (1) bekezdés a) és b) pontjainak alkalmazásában a rosszhiszeműséget, illetőleg az ingyenességet vélelmezni kell. Ugyancsak vélelmezni kell a rosszhiszeműséget és az ingyenességet az egymással közvetlen vagy közvetett összefonódásban nem álló, de azonos személy vagy gazdálkodó szervezet befolyása alatt működő gazdálkodó szervezetek egymás közti szerződéskötése esetén.

A magyar Csődtörvény 49. § (4) bekezdés szerint a tulajdonjogot vagy más vagyoni értékű jogot szerző fél a nyilvános értékesítésen az adóssal szemben beszámítással nem élhet, ide nem értve, ha az adós vagyonaként olyan lakóingatlan kerül értékesítésre, amelynek ellenértékét a magánszemély vevő részben vagy egészben kiegyenlítette, de a tulajdonjog átruházására nem került sor a felszámolás elrendelése előtt.

Abban az esetben, ha a peres eljárás sikeres, a harmadik félnek vissza kell juttatnia a vagyont az adósnak, vagyis pontosabban a felszámolónek és ez a vagyon az adós megmaradt vagyonának részét képezi.

16. A 15. cikkel kapcsolatban a következőket emeljük ki.

A Rendelet 15 cikke címe: „A fizetésképtelenségi eljárások hatása a folyamatban lévő peres eljárásokra”. A norma a következőkről rendelkezik: Az adós rendelkezése alól kivont vagyontárggyal vagy joggal kapcsolatos, folyamatban lévő eljárások fizetésképtelenségi eljárásra vonatkozó hatásait kizárólag an-

nak a tagállamnak a joga szabályozza, amelyben az eljárás folyamatban van. Speciális eljárási kollíziós szabály, amelynek anyagi jogi hatásai is lehetnek.

a) A folyamatban lévő eljárások és a fizetéseképtelenségi eljárás kapcsolata:

Nincs konkrét utalás a magyar jogban arra vonatkozólag, hogy mely szabályokat kell alkalmazni ezekre a hatásokra. A Rendelet nem határoz meg ilyen speciális szabályokat; a javaslatunk szerint a fizetéseképtelenségi eljárások hatásaira a nemzeti – *lex concursus* – csődjogot kell alkalmazni. A csődeljárás megindulásának nincsenek konkrét hatásai a folyamatban lévő eljárásokra, de a hitelező tekintet nélkül a jogi eljárásra, már a csődeljárás keretében is érvényesítheti a követeléseit. A fizetéseképtelen adós, mint ellenérdekű fél is részt vehet a bíróság előtti eljárásban tekintet nélkül arra a tényre, hogy fizetéseképtelenné nyilvánították. A hitelező, mint ellenérdekű fél szintén részt vehet a peres eljárásban, de ekkor már csak a csődeljárás keretein belül érvényesítheti követeléseit [Csődtv. 10. § (2) bek. f) pont].

Azok a peres és nem peres eljárások, amelyek a felszámolás megindulása előtt indultak, ugyanazon bíróság előtt folytatódnak. Azok az eljárások, amelyek a felszámolás kezdete előtt indultak pénzkövetelések érvényesítése végett, nem mentesítik a hitelezőket az alól, hogy bejelentsék követeléseiket a felszámolási eljárásban és megfizessék a felszámolásra vonatkozó nyilvántartásbavételi díjat. Abban az esetben, ha a hitelező pervesztes lesz, kérelmére a nyilvántartásbavételi díjat harminc napon belül visszatérítik. A hitelező részleges pervesztesége esetén a megítélt követelésnek megfelelő befizetésen felüli összeget kell – a hitelező kérelmére – harminc napon belül visszafizetni [Csődtv. 38. § (2) bek.].

A fizetéseképtelen adóssal szembeni végrehajtási eljárást azonnal meg kell szüntetni [Csődtv. 38. § (1) bek.].

b) A választottbírói eljárásokkal kapcsolatban „folyamatban lévő peres eljárások” értelmezése merült fel.

A Rendeletben olvasható „folyamatban lévő” azt jelenti, hogy az eljárás már megkezdődött. A magyar Csődtörvény kimondja, hogy a fizetéseképtelenségi eljárások elrendelésétől kezdve az adós ellen a felszámolás körébe tartozó vagyonnal kapcsolatos pénzkövetelést csak a felszámolási eljárás keretében lehet érvényesíteni azzal, hogy a hitelező – a gazdálkodó szervezet által indított perben – a gazdálkodó szervezettel szemben a felszámolás kezdő időpontjában fennálló követelését beszámítási kifogásként érvényesítheti, feltéve, hogy a követelés jogosultja a felszámolás kezdő időpontjában is a hitelező volt [Csődtörvény 38. § (3) bek.].

Egy konkrét esetben a választottbíróság megszüntette az eljárást a fizetésképtelenné vált adóssal szemben és megállapította a hatáskörének hiányát.⁴⁰

Az európai fizetésképtelenségi eljárást maga az adós kezdeményezte, aki azt nyilatkozta, hogy a legfőbb érdekeltiségének helye Magyarország, amit a bíróság elismert. A magyar eljárás több mint 2 évig tartott, az ezzel párhuzamos angol eljárás pedig korábban befejeződött. De senki sem értesítette a magyar bíróságot arról, hogy Angliában az eljárás mintegy másfél évvel korábban véget ért. Így párhuzamosan jártak el ugyanabban az ügyben a bíróságok.

Nem várt hatásai és eljárásjogi következményei is lehetnek egy fizetésképtelenségi eljárás megindulásának. A magyar gyakorlat szerint a fizetésképtelenséggel egyidejűleg a korábban adott meghatalmazások – perbeli képviselőre vonatkozó meghatalmazások – érvényüket veszítik, és a további eljárásokra a felszámolónak kell új meghatalmazásokat kiadnia. Egy nem publikált jogesetben a felszámoló által kibocsátott új jogi képviselői meghatalmazás a magyar fizetésképtelenségi eljárásnak volt köszönhető, tehát a fizetésképtelenség indukálta az új perbeli meghatalmazás kiadását.

6. Elismerés és végrehajtás

1. Gyakorlati tapasztalatok az európai fizetésképtelenségi eljárás megindításával kapcsolatban, például „fizetésképtelenségi eljárás” értelmezése [Rendelet 2. cikk a) pont, A melléklet].

A magyar bíróságok néhány kivétellel elfogadták a Rendeleten alapuló nemzetközi fizetésképtelenség tényét.

A magyar bíróság elismerte a finn bíróság döntését az európai fizetésképtelenségi eljárás elrendeléséről és a határozatát, amelyben elrendelte, hogy a szerződő fél juttassa vissza az ingóságokat vagy azok értékének megfelelő összeget a felszámolási vagyona.⁴¹

Volt néhány eset, amikor egy tagállam bírósága visszautasította a fizetésképtelenségi eljárás elismerését és a döntések végrehajtását a közérdekre hivatkozva.

A Legfelsőbb Bíróság (Kúria) Pfv.X.21.978/2010/5 sz. 2011. április 21-i döntése a magyar és európai közrend kérdését érintette. A finn bíróság elren-

⁴⁰ Magyar Kereskedelmi és Iparkamara mellett szervezett Választottbíróság 2012. évi Vb/0781. sz. végzése.

⁴¹ Lásd BH 2012. 98.

delte az ingóságok vagy az értéküknek megfelelő összeg visszafizetését a fizetéseképtelenné vált adós társaság számára a főeljárás keretén belül, a Rendelet alapján. Ezt a döntést nem lehetett megfellebbezni, de lehetőség volt arra, hogy 30 napon belül egy új eljárást kezdeményezzenek az ingóságok visszaszerzése érdekében. Ha ilyen kérelem nem érkezik be, akkor a döntés végleges és jogerős lesz. A határozatot kézbesítették az érintett magyar félnek és a Brüsszel I. rendelet alapján elindult a végrehajtási eljárás a magyar bíróság előtt. A végrehajtás elrendelésével kapcsolatos magyar határozatot kézbesítették az érintett magyar félnek, aki fellebbezéssel élt a végrehajtás ellen azon az alapon, hogy a finn bíróság nem kézbesítette számára és a végrehajtás egyébként is közrendet sért a Brüsszel I. rendelet 31. cikk 1. bekezdés értelmében. A kérdés az volt, hogy a finn határozat kézbesítésének hiánya valóban sérti-e a magyar közrendet és a végrehajtást vissza lehet-e utasítani. A másodfokú bíróság és végül a Kúria is azt a nézetet vallotta, hogy a jogérvényesítés a magyar jog egyik alapelve és a fellebbezés lehetősége pedig része a jogérvényesítésnek. De a Brüsszel I. rendelet 42. cikk 2. bekezdése kimondja, hogy a végrehajthatóságot megállapító határozatot kézbesítik annak a félnek, aki ellen a végrehajtást kérték, a határozattal együtt, amennyiben azt a fél részére még nem kézbesítették, az adós pedig fellebbezhet a végrehajtást elrendelő és az az alapjául szolgáló határozat ellen is. E szabály alapján tehát a fellebbezés joga garantált, amelynél fogva a Brüsszel I. rendelet 42. cikk 2. bekezdése és a közrend nem sérült. A Kúria megállapította, hogy a finn bíróság határozata, egy „Actio Pauliana” határozat – a finnországi fizetéseképtelenségi eljárással kapcsolatban keletkezett és nem alkalmazható a Rendelet 25. cikk 1. bekezdése alapján, de a Brüsszel I. rendelet 31-35. cikke alapján végrehajtható.

Az esetjog példa is a nemzetközi, a Brüsszel I. rendelet és a Rendelet által is alkalmazott *ordre public* – közrend – értelmezéséhez.⁴²

3. Nincs információnk olyan esetről, amelyben egy külföldi bíróság eljárást megindító határozatának hatásait, amely az adott állam joga alapján keletkezett, a Rendelet 17. cikkével ellentétesen állapították volna meg.

⁴² Björn LAUKEMANN: *Der ordre public im europäischen Insolvenzverfahren*. IPRax, 2012. 207–215.

7. Másodlagos eljárások

1. A másodlagos eljárások rendszerének bevezetésével a Rendelet lehetővé teszi, hogy az európai fizetésképtelenségi eljárás megindítása esetében, ha az adósnak másik tagállamban is van vagyona, akkor ezen tagállamban másodlagos fizetésképtelenségi eljárás induljon, ha elismeri a korábbi, úgynevezett fő-eljárás megindítását (Rendelet III. fejezete, 27. és skk. cikkek).

A másodlagos eljárással kapcsolatosan a következő magyar eseteket kell emgemplítenünk:

2003 decemberében a főeljárás Ausztriában indult meg az adóssal szemben. Miután Magyarország csatlakozott az Európai Unióhoz, a hitelező kezdeményezte Magyarországon a másodlagos eljárást arra a tényre hivatkozással, hogy az adósnak ingatlana van Magyarországon. Az ügy kérdése az volt, hogy vajon a Rendelet szabályai két olyan tagállam tekintetében, amelyekben különböző időpontokban lépett hatályba, például ha a főeljárás azelőtt kezdődött, hogy Magyarország csatlakozott volna az Európai Unióhoz, egyáltalán alkalmazható-e?⁴³

A rendelet nem tartalmaz kifejezett szabályokat az ilyen esetekre, éppen ezért a 43. cikke került alkalmazásra. Ebből következik, hogy a főeljárás felszámolójának semmilyen hatásköre nem volt a Magyarországon lévő vagyonra 2004. május 1. előtt, ám utána a főeljárás felszámolója a Rendelet szerint eljárhatott az ügyben. Azaz, ha a főeljárás adósának voltak ingatlanjai Magyarországon 2004. május 1-jét követően, akkor ezen ingatlanokkal kapcsolatosan kezdeményezhető a másodlagos eljárás, ami azt jelenti, hogy az új tagállamok automatikusan a Rendelet hatálya alá kerülnek⁴⁴.

Ez a megoldás hasznos a helyi hitelezők védelmében (i), ugyanis ők nem cselekedhetnek és adhatnak be kérelmeket külföldi joghatóság alatt (ii), így az adott országban lévő elérhető vagyon fedezi a követeléseiket. A főeljárás felszámolója meg tudja védeni a vagyontárgyakat a zálogjogosulttal szemben, ha a másodlagos eljárás elindult és így a zálogjogosult nem gyakorolhatja a jogait közvetlenül a vagyon felett, magának a másodlagos eljárásnak köszönhetően.

A helyi hitelezők mind a fő-, mind pedig a másodlagos eljárásban bejelentették a követeléseiket.

Tény, hogy a másodlagos eljárások arra korlátozódnak, hogy befejezzék azokat a fizetésképtelenségi eljárásokat, amely különböző tagállamokban indultak.

⁴³ CSŐKE (2008) i. m. 235–236.

⁴⁴ CSŐKE (2008) i. m. 117–118.

2. Telephely

A nemzeti bíróságok tapasztalata szerint nehézségek merültek fel a “telephely” értelmezésével a 2. cikk (h) pontja; a 3. cikk (2) bekezdése tekintetében, például olyan esetekben, ahol az adós kizárólagosan nyújt egy szolgáltatást.

A Legfelsőbb Bíróság (Gfv.XI.30.516/2008 sz.)⁴⁵ által eldöntött ügyben, 2003. december 5-én indult Ausztriában a fizetéseképtelenségi eljárás az adóssal szemben és a másodlagos eljárást 2007. január 8-án kezdeményezték a Fővárosi Törvényszék előtt arra a tényre hivatkozva, hogy az adósnak „telephelye” volt Magyarországon, mert 1997 és 2001 között egy magyar kereskedelmi ügynök Budapesten tartózkodva folyamatosan kereskedelmi tevékenységet fejtett ki, nagy tételben acéltermékeket raktározott harmadik személyeknek, valamint részvényes volt egy magyar bankban, ahol bankszámlával rendelkezett, ezenfelül pedig az adósnak üzletrésze volt egy másik magyar korlátolt felelősségű társaságban. Az adós vagyónát a budapesti bíróság előtt letétbe helyezték. Az elsőfokú bíróság elrendelte a másodlagos eljárás lefolytatását. A főeljárás felszámolója fellebbezést nyújtott be az elsőfokú bíróság határozata ellen és visszautasította a másodlagos eljárás megkezdését. A másodfokú bíróság megállapította, hogy az adós nem folytatott folyamatos, állandó üzleti tevékenységet, nem volt meg a minimális vagyoni és személyi felépítettsége Magyarországon, így nem is állapítható meg a telephely létezése és a másodlagos eljárást nem lehet megindítani. A fellebbviteli bíróság eme döntését a Kúria is fenntartotta, mert az állandó, folyamatos, megfelelő személyzettel és szervezettel működtetett üzleti tevékenységét az adósnak nem látta bizonyítottnak, ezért nem is volt telephely Magyarországon.⁴⁶

Ezzel az ügyvel kapcsolatban a másodfokú bíróság közbenső határozatában kimondta, hogy a főeljárás felszámolójának megvan a joga ahhoz, hogy fellebbezéssel éljen a másodlagos eljárást elrendelő határozattal szemben. (Budapest – 12.Fpk.44.232/2007 – kimondja: BDT 2008.1822=BDT2008/6/103) Ugyanebben az eljárásban arról is döntött az Ítéletábrla, hogy a főeljárás hielezőjének viszont nincs perbeli legitimációj a másodlagos eljárást illetően, így fellebbezést sem terjeszthet elő.

Az igazi kérdés elsősorban az, hogy valóban van-e fellebbezési lehetőség a bíróság másodlagos eljárást elrendelő határozatával szemben, avagy sem, másodsorban pedig az, hogy kinek van joga fellebbezni. Abban az esetben, ha a

⁴⁵ Közölve: BH 2010. 156, EBH 2009. 1970.

⁴⁶ Lásd HARSÁGI (2010) i. m. 172.

másodlagos eljárás elrendeléséről szóló bírósági döntés megfellebbezhető és a fellebbezést benyújthatja a főeljárás felszámolója, akkor abban az esetben a felszámoló kiviheti-e az országból az adós javait, hiszen a másodlagos eljárás elrendelése még nem jogerős (végleges). A Rendelet alapján is el kellene kerülni azt a helyzetet, hogy a főeljárás felszámolója kivigye a vagyont egy másik tagállamból még azelőtt, hogy egy jogerős, végleges határozat születne a másodlagos eljárás elindításáról.

3. A fő- és másodlagos eljárások összehangolása

Fővárosi Bíróság (2009. augusztus 18. – nem közölve)⁴⁷ előtti ügyben a főeljárás Ausztriában indult, míg a másodlagos eljárás Magyarországon. A főeljárás megegyezéssel zárult, mert a hitelezők megkapták a követeléseik 40%-át, de az újjászervezés nem sikerült, így az eljárás újraindult. A magyar hitelezőket teljes egészében kielégítették, a megmaradt vagyont pedig az osztrák felszámoló rendelkezésére bocsátották. A másodlagos eljárás befejezése után a megmaradt vagyont átvitték a főeljárásba.

4. A magyarországi tapasztalatok alapján a főeljárás felszámolója nem szentel nagy figyelmet sem a másodlagos eljárásra, sem pedig az érintett személyekkel való kapcsolattartásra. Fontos lenne a folyamatos és kölcsönös információcserre a két eljárás felszámolója és bírósága között. Adott esetben meggondolandó, hogy a főeljárás felszámolójának azonos-, vagy esetleg irányítási joga kellene legyen a másodlagos eljárás felszámoló tevékenységével kapcsolatban. Az eddigi tapasztalat az, hogy a felszámolók (vagyonfelügyelők) közötti együttműködés nem működik eredményesen, az említett személyek nem érdekeltek az egymással való együttműködésben. Felmerült, hogy az INSOL Europe⁴⁸ és az INSOL International⁴⁹ keretei között lehetne megoldani ezt a kérdést. A Bizottság ezen kérdésekre javasolta a Rendelet módosítását.

⁴⁷ Fővárosi Törvényszék 9.Fpk. 01-07-000363 (elsőfokú döntés) – 2009. augusztus 18. – (nem közölt) – Rendelet 35. cikk. (Összegzés angol nyelven: www.insolvencycases.eu, Abstract no. 155.)

⁴⁸ INSOL Europe is an Association governed by French law of 1st July 1901 and the decree of 16 August 1901 and is set up between the signatories to the articles of 1st July 1981 (called Founder Members) and those who join the Association at a later date, according to article 8 below. Lásd: <http://www.insol-europe.org>.

⁴⁹ International Association of Restructuring, Insolvency & Bankruptcy Professionals; lásd: <http://www.insol.org/page/1/insol-international>.

5. Ingatlannal kapcsolatos az az eset, amelyben a német bíróság megállapította Németországban a magánszemély adós fizetéseképtelenségét, akinek Magyarországon ingatlana volt. A német felszámoló kezdeményezte az eljárás bejegyzését a magyar ingatlan-nyilvántartásba, de ilyen ténybejegyzés nem lehetséges Magyarországon az ingatlan-nyilvántartási szabályok alapján. Magyarországon természetes személyt nem lehet fizetéseképtelenné nyilvánítani, és ilyen tény bejegyzésére sincs jogszabályi felhatalmazás.⁵⁰

Az eljárás 2000-ben indult, még azelőtt, hogy a Rendelet hatályba lépett az Európai Unió tagállamaiban (2002. május 31.). A 44. cikk 2. bekezdése alapján a Rendelet hatálybalépése előtt indult eljárásokra nem lehet alkalmazni a Rendelet szabályait. Az ilyen esetekben a korábban hatályos nemzetközi megállapodások és szerződések bírnak hatállyal, de Magyarország és Németország között nem volt a fizetéseképtelenségi eljárásokkal kapcsolatos semmilyen szerződés, gyakorlat vagy viszonyosság. Ráadásul a magyar csődtörvény szerint a bíróság csak akkor jegyezheti be a fent említett tényt, ha az adós elleni fizetéseképtelenségi eljárás a Rendelettel összhangban indult meg.⁵¹

8. Elektronikus kommunikáció lehetősége

A Csődtörvény alapján az adósi tartozás vitatása csak írásban vált ki joghatást.⁵² A magyar jog nem rendelkezik alaki szabályokról a fizetéseképtelenné vált adóssal szembeni követelés bejelentésével kapcsolatban. A Rendelet 41. cikke akként rendelkezik: A hitelező megküldi a követelést alátámasztó okiratok – ha vannak ilyenek – másolatát, és jelzi követelése jellegét, keletkezése időpontját és összegét, valamint, hogy követelése tekintetében elsőbbségre, dologi biztosítékra vagy tulajdonjog fenntartására tart-e igényt, valamint, hogy a biztosíték milyen vagyontárgyakra terjed ki.

A Csődtörvény 6. § (2) bekezdése az eljáró bíróság tekintetében kizárólagos illetékességi szabályt állapít meg a Rendelet tekintetében.

A Tanács fizetéseképtelenségi eljárásokról szóló 1346/2000/EK rendeletének hatálya alá tartozó és nem Magyarországon bejegyzett gazdálkodó szer-

⁵⁰ Fővárosi Törvényszék 9.Eufpk. 01-04-000001 (elsőfokú döntés) – 2004. szeptember 13. (nem közölt) – Rendelet 22(2), 3(1), 22(1), 18(1), 2(b) cikkei (Összegzés angol nyelven: www.insolvencycases.eu, Abstract no. 21)

⁵¹ CSÖKE i. m. 235.

⁵² Csődtörvény 27. § (2) bek) a) – „vitatta” szerepel csak, ehhez BDT2011.2472=BDT2011/5/89.

vezet ellen megindított főeljárás vagy területi eljárás lefolytatására a Fővárosi Törvényszék rendelkezik kizárólagos illetékességgel.

A hivatalos iratok elektronikus kézbesítéséről és az elektronikus tértivevényről szóló 2009. évi LII. törvény szabályozza az elektronikus kommunikációk a bírósági és a közigazgatási eljárásokban. A jogszabály módosította a Polgári Perrendtartást, de az új szabályok csak 2013. január 1-jén léptek hatályba.

A Csődtörvény 6. § (5) bekezdése szerint 2014. július 1-jétől a bíróság és a fél egymással a kapcsolatot a Polgári Perrendtartásban meghatározottak szerint, elektronikus úton tartja. Természetes személyek esetén a beadványokat és más hivatalos iratokat papír alapon is be lehet nyújtani, illetve kézbesíteni. A hivatalos oldalt még nem közzölték.

A Csődtörvény 28. § (2) bekezdésének f) pontja értelmében a hitelező követeléseit a felszámolónak jelenti be és nem a bíróságnak. Tehát elméletileg a magyar jog alapján lehetséges az elektronikus igénybejelentés, ha a felszámoló elfogadja a kommunikáció e formáját, de ez a gyakorlatban – alapvetően a bejelentés tényének könnyebb bizonyíthatósága miatt – szinte mindig papír alapon történik.